

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ
GENEL MERKEZİ

Ankara, 24. Mayıs. 1971

Sayı: 71/271

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu, 15.5.1971
günlü Resmi Gazete'de yayınlanan 1402 sayılı Sıkıyönetim kanunu-
nun 3.maddesinin (a), (b) ve (c) fıkraları ile 11 ve 15 madde-
sinin Anayasa'ya aykırı olması nedeniyle, Anayasa Mahkemesinde da-
va açılmasına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'ne verilen dava dilekçesinin bir örne-
ği eklidir.

BASIN BÜROSU

EK- L dava dilekçesi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARASTIRMA VAKFI

Ankara, 24, Mayıs, 1971

Anayasa Mahkemesi
Başkanlığına
ANKARA

- İptal isteminde bulunan : Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu'nun 22.5.1971 gün ve 22 sayılı kararı uyarınca Genel Başkan BEHİCE BORAN
- İptali İstenen : Resmi Gazetenin 15.5.1971 günlü nüshasında yayınlanan 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 3.maddesinin (a) (b) ve (c) fıkraları, 11 ve 15.maddesi
- İptali istenen kararların Anayasa'nın hangi hangi maddesine aykırı olduğu : Anayasa'mızın 15,16,17,22,25,32,124, ve 138 maddeleri,
- İstemin gerekçeleri : A- Genel olarak:

1402 sayılı yeni sıkıyönetim kanununun gerekçesinden de anlaşılacağı üzere 3832 sayılı ve 1940 tarihli eski "Örfi idare" kanunu 1961 Anayasa'sı ile çelişmekte, toplumumuzun uzuh bir mücadele sürecinden sonra ulaştığı demokratik haklar ve temel özgürlükler düzeyinin gerisinde kalmakta idi.

Genel gerekçesinde bu ihtiyacın dikkate alınması ile hazırlandığı ileri sürülen 1402 sayılı kanun ise hemen ilk bakışta görüleceği üzere tamamiyle aksine, eski kanundan da geri adımlar atılmasını öngörmekte, daha anti-demokratik düzenlemeler yapmaktadır.

Gerek bir çok maddelerinden, gerekse hazırlanış şartlarıyla, kanunlaştığı ortamdaki anlaşıldığı üzere 1402 sayılı kanunun 1961'in haklar ve özgürlükler sistemini toplumuza fazla gören anti-demokratik bir anlayışın ürünüdür.

Kanunun bu niteliğini belli eden bir başka gösterge de, şimdiye kadar çıkarılan Anayasa'ya aykırı kanunlar arasında Anayasa'nın açık hükümleri ile en çok çelişen yasama tasarrufu niteliğini taşımasıdır.

Kısacası 1402 sayılı kanun Anayasa'nın uygulanmaması, ısrarla Anayasa'ya aykırı kanunlar çıkarılması, yüksek mahkemenin iptal kararlarına rağmen bu aykırılıklarda direnilmesi ile yaratılan Anayasal buhrana paralel olarak Anayasa'yı çiğneme yolunda yeni adımlar atılmakta, her türlü fikir özgürlüğünü yok sayan, üniversite kitaplıklarından ve bilirkşi dosyalarından kitap toplamaya kadar varan Anayasa dışı bir tutumu yansıtmaktadır. Bu anti-demokratik tutumun uzantısı olarak kanunun yapılmasında iki önemli anayasal hataya düşülmüştür. Bunlardan birincisi Sıkıyönetimin işlem ve eylemlerinin Anayasa'nın 124. maddesi ve Bakanlar kurulunun ilan gerekçesi sınırları sınırları içinde kalması gereğinin bir kenara bırakılmasıdır. Böylelikle sıkıyönetime Anayasa'da ön görülen sınırlar içerisinde Bakanlar kurulunca çizil-

-2-

lecek yetki alanlarının Bakanlar Kurulu düzenlemesinin dışına çıkılarak alabilmesine genişletilmesi imkanları yaratılmıştır.

Diğer taraftan Anayasa'nın 124 maddesinin son fıkrasındaki "durdurma" deyiminden hareketle Anayasa'nın kesin hükümleriyle güvence altına alınmış olan temel hak ve özgürlüklerin bu hükümler aleyhine kısıtlanabileceği noktasından hareket edilmiştir.

Halbuki Anayasa'mızın 11 maddesinde belirtildiği üzere temel haklar yalnızca "Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla" sınırlanabilir. Buradan çıkan anlam ancak Anayasa'nın mahsusen kısıtlanabileceğini veya sınırlanabileceği ifade ettiği hakların kanuni kayıtlara tabi tutulabileceği, bunun dışındaki haklarla ilgili kanunların hiç bir kayıta hüküm getirmeksizin sadece hakların kullanılmasını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılabileceğidir. Anayasa'nın 11.inci maddesinin 2.inci fıkrasındaki kısıtlayıcı kavramlar da bütün temel haklarla değil fakat sadece (örneğin Anayasanın 13 ve 18 inci maddesinde olduğu gibi) kısıtlanması ve sınırlanması Anayasa'da ön görülen haklarla ilgilidir.

B- 1402 sayılı kanunun 2.maddesinin (a) ve (b) fıkraları Anayasanın 15, 16,17 ve 124 üncü maddelerine aykırıdır.

Anayasa'mızın 15,16,ve 17 maddeleri özel hayatın korunmasını düzenlemekte olup 15.maddenin birinci kısmı hem bu maddenin ikinci kısmına hem de 16 ve 17 inci maddelerine yön veren bir genel nitelik taşımaktadır. Bu bakımdan 15.inci maddenin ikinci kısmında ve 16.ınca madde de anılan " yetkili mercâ " meyanındaki sıkıyönetim komutanlıklarının " üst, özel kağıt, eşya ve konut arama " da adli kovuşturmayla ilişkili olmak gerekir. Ve bunun 1402 sayılı kanunun 3.üncü maddesinde de yer alması lazım gelirdi. Ayrıca sıkıyönetimin bu alanlardaki işlem ve eylemlerinin de ilan gerekçesi ile bağlı olduğunun belirtilmemiş olması Anayasaya aykırı şekilde bir yetki aşımı imkanı yaratmaktadır. İptalini istediğimiz madde uyarınca ayaklanma tehlikesi karşısında bunu bastırmak için ilan edilen sıkıyönetimin, komutanlığın ayaklanma ile hiçbir ilgisi olmayan herhangi bir yeri, ayaklanma ile ilgisi olmayan bir sebepten dolayı da arama hakkına sahipmiş gibi bir anlam çıkmakta ve örneğin grev hazırlığı yapan sendika merkezinin sırf bu sebeple aranabilmesi greve gitmek için gerekli olan belgelerin toplanıp götürülebilmesi gibi tüm Anayasal hakları fiilen ortadan kaldıracak yollar açılmaktadır.

1402 SAYILI KANUNUN 3.ÜNCÜ MADDESİNİN (c) FIKRASI ANAYASANIN 22 ve 25.MADDELERİNE AYKIRIDIR:

Anayasamızın 22 maddesinin ikinci fıkrası: "yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hakim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz) diyerek yalnız hakimden gayrisinin yayın yasağı koyamamasını öngörmekle kalmamış, hakimlerin bu kararı verebilmelerini dahi kanunda açık olarak sayılmış olan hallere inhisar ettirilmiştir. Anılan fıkranın sansürle ilgili bölümü bu maddeye açıkça aykırıdır.

Aynı fıkranın " sıkıyönetim komutanı
ğınca basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür ve
afiş gibi biçimle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak" yetkisini
veren son cümlesi de Anayasa'nın " Basımevi ve eklentileri ve basım
araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa, zapt veya müsadere
edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz" şeklindeki 25.inci maddesine
aykırıdır. Anayasa tasarısı gerekçesinde de belirtildiği üzere " mat-
baaların kapatılmasının ne demek olduğunu pek acı tecrübelerle yaşamış
olan memleketimizin bu yolu asla kabul etmeyen memleketler arasında
yer alması tercih edilmiştir. Ve pek istisnai hallerde kendini göste-
cek mahzurlar bu yolun açık olması halinde basım aleminin duyacağı
huzursuzluğun yaratacağı mahzurlar yanında daha zayıf kalacaktır"
(Kazım öztürk, T.C. Anayasası, Ankara 1966 sh.1568) diye düşünülerek
böylesine açık bir düzenlemeye gidilmiştir.

1402 SAYILI KANUNUN 11.inci MADDESİ
ANAYASANIN 138.MADDESİNE AYKIRIDIR.

11.inci maddede ön görülen ve yürütme
organına tabi durumda ve bizzat onun içinde yer alan bir kurulca sıkı-
yönetim mahkemeleri hakimlerinin seçilmesi ve "usulüne uygun olarak"
yani 353 sayılı kanunun 1.inci maddesi uyarınca milli savunma bakanı,
Başbakan ve Cumhurbaşkanınca atanması 138 inci maddenin son fıkrasın-
daki mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı kavramlarına aykırı-
dır. Sıkıyönetim mahkemelerinde, örneğin Cumhurbaşkanına hakaret da-
valarının da görüleceği düşünülürse, sadece Cumhurbaşkanının bu atama
işlemine karışmasının bile ne gibi büyük sakıncalar doğuracağı ortaya
çıkabilir.

Esasen savcıların atama işlemlerinin da-
hi yürütme organının insiyatifi dışında yapılması gereği yüksek mahke-
menizce hükme bağlanmış iken askeri hakemlerin atanmasının yürütme
organına bırakılması düşünülemez.

Diğer taraftan anayasanın 138 inci mad-
desindeki "askerlik hizmetlerinin gerekleri" kavramı hakim teminatını
yok edici şekilde ele alınamaz. Esasen mahkemelerce hakim niteliği ta-
şımayan subay üyelerin yer alabilmesi imkanının sağlanması bu kavramı
yeteri kadar karşılamaktadır. Ayrıca Kurucu Meclis zabıtlarından da
anlaşılacağı üzere bu kavram esas itibariyle disiplin suçlarıyla il-
gili olarak yer almıştır.

1402 SAYILI KANUNUN 15.İNCİ MADDESİ AN-
YASANIN 30.UNCU MADDESİNE AYKIRIDIR.

Anayasamız, 30 uncu maddesinin 4.üncü
fıkrası ile yakalanan veya tutuklanan kişilerin kişi güvenliğini biz-
zat sınırlandırmış ve bunu "en yakın mahkemeye gönderilmek için ge-
rekli süre hariç" 24 saat olarak tesbit etmiştir. Anayasanın kesin hük-
mü ile yaptığı bir sınırlamanın yasa hükmü ile genişletilmesi mümkün
değildir. Hiç bir sorumluluk Anayasanın bu kesin hükmünün çiğnenmesi-
ne mesnet olamaz.

1402 SAYILI KANUNUN 23.ÜNCÜ MADDESİ,
ANAYASANIN 32.İNCİ MADDESİNE AYKIRIDIR.

Sıkıyönetimin sona ermesinden sonra da
Sıkıyönetim Mahkemelerinin göreve devam etmeleri tabii hakim kavramına
ve olağanüstü mercii kurma yasağına aykırı düşer. Zira olağanüstü
şartlarda ilan edilen ve sona ermesiyle bu olağanüstü şartların orta-
da kalmaması birbirine bağlo olan sıkıyönetimin hitamından itibaren
bir daha ilanına kadar sıkıyönetim mahkemeleri olağanüstü merce sayı-
lırlar.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda açıklanan nedenlerle 1402 sayılı kanunun 3.
üncü maddesinin (a) (b) fıkralarının Anayasamızın 15,16,ve17 inci madde-
lerine;3üncü maddesi (c) fıkrasının Anayasamızın 22 ve 25 inci maddele-
rine;11inci maddesinin Anayasamızın 138 inci maddesine;15.inci maddesinin
Anayasamızın 30.uncu maddesine ve 23 üncü maddesinin Anayasamızın 32.ir-
ci maddesine aykırılıkları sebebiyle iptal edilmelerini saygılarımla
arz ederim.Behice Boran Genel Başkan.